

УДК 378.14

Ганна Бреславська

ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА В ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ

У статті автор аналізує розвиток і саморозвиток особистості майбутнього фахівця в умовах підготовки до організації проектної діяльності. Виявлено чинники ефективного формування проектної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі; обґрунтовано різні форми та методи.

Ключові слова: проект, діяльність, творчість, проектна діяльність.

Стрімкі зміни в соціально-економічному, політичному і культурному житті нашого суспільства вимагають кардинальних змін у сфері освіти на всіх її рівнях, що веде до зміни освітньої парадигми, що набуває особистісно-орієнтований характер, що ставить в основу розвиток внутрішнього потенціалу особистості, самостійно вирішують складні завдання сучасності. У процесі професійної підготовки студенти середніх спеціальних навчальних закладів повинні володіти здібностями вчитись і самоорганізовуватись, умінням встановлювати пріоритети, ставити оперативні та стратегічні цілі і досягати їх досягнення, змінювати радикально, перебудовувати життєві умови.

Найбільш сприятливий розвиток і саморозвиток особистості майбутнього фахівця здійснюється в умовах підготовки до організації проектної діяльності студентів, що веде до отримання продуктів, що носять суб'єктивно-творчий характер і відображають особистісні досягнення кожного учня, здатного екстраполювати отриману інформацію в майбутню теоретичну і практичну діяльність, самостійно приймати рішення, генерувати ідеї, знаходити способи їх вирішення.

Проблема проектної діяльності досліджувалась у численних роботах вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі філософії, педагогіки, психології – Ю. К. Бабанського, В. П. Беспалько, Н. В. Бордовський, Л. С. Виготського, Б. С. Гершунського, В. І. Загвязинського, М. С. Кагана, А. Н. Леонтьєва, Р. С. Немова, А. П. Огурцова, І. П. Підласий, Л. С. Рубінштейна, А. Т. Спіркина, В. А. Слостенина, Л. І. Лебедевої, І. Б. Котова, Л. В. Фрідман, А. В. Хуторського, Г. І. Щукіної та інших.

Розробкою та аналізом основ проектної діяльності, вивченням особливостей її організації займалися Є. М. Борисова, М. Є. Брейгіна, І. М. Бухтіярова, Н. О. Гафурова, В. В. Гузєєв, Н. Ю. Єрофєєва, В. В. Копилова, О. Е. Ломакіна, В. М. Монахов, М. В. Моїсеєва, Т. А. Новикова, О. С. Полат, Н. Ю. Пахомова, І. В. Ромашко, Н. В. Тарасова, І. Д. Чечель та інші.

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що, незважаючи на різнобічність охоплення багатьох питань, які стосуються організації проектної діяльності, і безперечну теоретичну і практичну значимість, обговорювана проблема залишається відкритою для теоретичного осмислення та експериментального вивчення.

В останній час якісно змінилися цільові та ціннісні установки вітчизняної системи вищої освіти, які характеризуються підвищенням професійної та соціальної мобільності випускників. В умовах інформаційного суспільства і формування глобального інформаційно-комунікативного середовища потрібні нові підходи до організації освітнього процесу у ВНЗ, спрямовані на задоволення запитів на освітні послуги певного рівня і якості. І в цьому випадку важливо, щоб підготовка фахівців відповідала динамічним змінам в області інформаційних технологій та соціального середовища в отриманні та вдосконаленні раніше отриманих знань і умінь.

Тим часом традиційна освітня система не може поки адаптуватись до безперервного росту обсягу інформації, впровадженню нових технологій у різні галузі науки і техніки, що ведуть до швидкого оновлення систем знань, потреби більш гнучких навичок і знань та розвитку творчої інтелектуальної ініціативи. Безсумнівно, бажаними властивостями, на думку М. Н. Ахметової, повинні стати аналітичний розум, системне мислення, прагнення експериментувати, здатність до співпраці. При цьому головним інструментом є пошук і проектування, стилем спілкування – співробітництво, а відмітною рисою стають майстерність, компетентність і власна позиція майбутнього фахівця.

Сучасна державна концепція модернізації передбачає впровадження компетентнісного підходу, що характеризується посиленням уваги до якості освіти, що вимагає підготовки кваліфікованих, високоосвічених і вихованих, творчо мислячих, мобільних, компетентних фахівців. Така модель підготовки фахівця дозволить зробити акцент на інтелектуальний і моральний розвиток особистості, формування творчих, світоглядних, поведінкових якостей у студентів, необхідних для самостійної продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Одним із його проявів стає формування проектної діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі через синтез діяльнісного та особистісного розвитку за домінуючого значення другого.

Особливості проектної діяльності у формуванні єдності індивідуальності і колективізму студентів, як засоби організації освітнього середовища, формування професійної компетентності та умови забезпечення якості освіти розкриваються у дослідженнях Л. В. Бех, В. Г. Веселова, І. В. Нікітіної, Т. П. Резник та ін.

Сутність зрозуміла «проектна діяльність» пов'язана з такими науковими поняттями і категоріями, як «проект», «діяльність», «творчість», що мають різноплановий характер, як з точки зору різних

галузей наукового знання, так і з точки зору різних рівнів методології науки. Сміслові значення термінів «формування» як процес організації колективу; «діяльність» як спосіб активного ставлення людини до навколишнього світу, спрямований на його доцільну зміну і перетворення в інтересах суспільства (М. С. Каган); «проект» – прояв творчої активності людської свідомості, через який в культурі здійснюється діяльнісний перехід, що конструюють всякий трудовий процес (К. М. Кантор), призводить до визначення процесу створення проекту. Процес створення проекту – проектування, Д. К. Джонс приводить більше десятка визначень, на наш погляд одне з основних: «проективання – вид діяльності, що дає початок змінам в штучному середовищі». У широкому сенсі проектування – це діяльність по здійсненню змін у навколишньому середовищі (природної або штучної) і керування розвитком предметного світу.

Риси, характерні для проектування в цілому, поширюються на проектну діяльність в освітній сфері. В. С. Кузнецов визначає проектування найважливішим компонентом освітнього процесу, що служить для створення нових понять і концепцій. У психолого-педагогічному знанні поняття проектування останнім часом набуло значної актуальності і новий зміст у зв'язку з розробкою освітніх середовищ.

Таким чином, предметне інформаційно-освітнє середовище має бути спрямоване на стимулювання творчої діяльності, вдосконалення змісту навчання і питань міжособистісного діалогу та особистісної самореалізації учасників освітньої взаємодії як найбільш істотних умов розвитку компетенцій та компетентностей у процесі всього навчання. Інакше кажучи, розвиток компетенцій та формування хоча б базових компетентностей має бути пов'язане з проектною діяльністю. Вважаємо за необхідне відзначити відсутність у даний час формалі зованої оцінки рівня компетентності студентів, що виявлено при кількісному визначенні рівня володіння студентом необхідними компетентностями як результативно-цільової основи готовності до професійної діяльності в умовах динамічних змін у галузі інформаційних технологій і соціального середовища.

У результаті деякі питання, що стосуються особливостей використання проектної діяльності в освітній практиці, залишаються недостатньо розробленими, як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Аналіз ступеня наукової розробленості проблеми дослідження дозволяє зробити висновок, що напрацьовані раніше теоретичні основи і положення, по-перше, до теперішнього часу в певній мірі втратили свою значимість, тому що виявились нові аспекти і напрями, сучасні підходи до їх реалізації, і, по-друге, поки ще не вироблено єдиної думки про проблему розвитку компетенцій та формування проектної компетентності в предметній області.

Вищесказане дозволяє виділити основні суперечності:

– Між зростанням ролі інформаційних технологій у глобалізованому світі і практичної неготовності більшості випускників

вузів до їх використання;

– Між актуалізацією значення інформаційно-освітнього середовища у професійній підготовці студентів та недостатньою розробленістю шляхів моделювання предметних інформаційно-освітніх середовищ у вузі;

– Між рівнем розвитку проектної діяльності у технологіях навчання у вищій школі та нерозробленістю методичного та психолого-педагогічного забезпечення супроводу та підтримки її формування;

– Між доцільністю цілісного і системного впливу на процес становлення суб'єктної позиції студента в навчальній діяльності і реально існуючою практикою.

У зв'язку з цим суть досліджуваної проблеми зводиться до виявлення чинників ефективного формування проектної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі та створення умов, що дозволяють організувати індивідуальну та колективну роботу учасників проектної діяльності, інтегрувати різні форми і стратегії освоєння предметних знань, спрямовані на розвиток компетенцій та компетентності проектної діяльності майбутнього фахівця і самостійну пізнавальну продуктивну діяльність.

Підготовка студентів вищої школи до застосування проектної діяльності є необхідним компонентом становлення професійної майстерності.

Оволодіння методикою проектування технічних об'єктів майбутніми спеціалістами буде забезпечено в разі виконання таких умов:

1) система знань про проектний метод повинна розглядатись як невід'ємна складова професійної підготовки майбутніх спеціалістів;

2) зміст навчання повинен визначатись сучасними уявленнями про метод проектів, редуційованими до умов формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів;

3) методика формування у студентів системи знань буде ґрунтуватись на комплексному застосуванні взаємно доповнюючих активних методів і засобів навчання.

У процесі встановлено, що на різних етапах проектної діяльності можуть знайти застосування різні форми та методи, як-то: навчально-пізнавальні (лекції, факультативи, практичні та лабораторні заняття, семінари), ігрові (рольові, комп'ютерні та інші ігри), самостійна робота (реферати, доповіді, аналіз і узагальнення навчального матеріалу), навчально-розвивальні (дискусії, змагання, конкурси, вікторини).

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Іншими словами, проектно-технологічна діяльність студентів повинна стати не репродуктивною, а творчою діяльністю, у процесі якої формуються елементи технологічної культури, розвиваються здібності до генерації нових ідей, їх аналізу, самостійного пошуку рішень, формування власної думки, розвитку творчого потенціалу, тобто найважливіших складових професійної компетентності майбутніх спеціалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулина О. А. О формировании педагогических умений / О. А. Абдулина // Сов. Педагогика. – 1976. – № 11. – С. 93–103.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 207 с.
3. Гончаренко С. У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація / С. У. Гончаренко // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за заг. ред. І. А. Зязюна. – К. : ВІПОЛ, 2000. – С. 81–107.
4. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – К. : ВІПОЛ, 2000. – С. 11–57.
5. Кабардов М. К. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенций / М. К. Кабардов, Е. В. Арцишевская // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 34–36.
6. Маркова А. К. Психологичний аналіз професійної компетентності учителя / А. К. Маркова // Сов. педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82–88.
7. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е. Полат. – М. : Академия, 2000. – 271 с.
8. Освітні технології : навчально-методичний посібник / за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
9. Пахомова Н. Учебные проекты: методология поиска / Н. Пахомова // Учитель. – 2000. – № 1. – С. 41–45.
10. Ящук С. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проектно-технологічної діяльності / С. Ящук // Рідна школа. – 2004. – № 4. – С. 9–11.